

MİLLİ KVALİFİKASIYALAR ÇƏRÇİVƏSİ – AZƏRBAYCAN

Hesabatın məzmununa görə məsuliyyət tamamilə ETF-ə məxsusdur və bu, mütləq şəkildə Aİ institutlarının baxışlarını əks etdirmir.

© Avropa Təlim Fondu (ETF), 2025

Mənbə göstərilməklə çoxaldılmasına icazə verilir.

1. GİRİŞ

Azərbaycan Milli Kvalifikasiyalar Çərçivəsi (AzNQF) 2018-ci ilin iyul ayında nazirlərin qərarı ilə təsdiq edilib. O, 8 səviyyədə ibarət hərtərəfli çərçivədir.

Azərbaycan 2005-ci ildə Boloniya prosesinə qoşulub, lakin hələ də özünü təsdiqləməyib.

Elm və Təhsil Nazirliyi (TN) NQF-yə ümumi siyasət istiqamətini təmin edir, üç qeyri-mərkəzləşdirilmiş qurum isə təhsil alt sektorları səviyyəsində çərçivəni həyata keçirir.

Əsas qanunvericilik bazası və strukturu yaradılmış, bəzi dəstəkləyici qaydalar qəbul edilmişdir, lakin bütün yeni və mövcud ixtisasların sistematik xəritələşdirilməsi və tam funksional keyfiyyət təminatı mexanizmləri kimi əsas prosedurlar hələ də işlənib hazırlanır və ya sınaqdan keçirilir. Çərçivəyə hələ heç bir ixtisas daxil edilməyib. Həmçinin, NQF öyrənənlər, işəgötürənlər və təhsil təminatçıları tərəfindən geniş istifadə olunmur. Buna görə də, təməllər möhkəm qurulsa da, NQF hazırda aktivləşmə mərhələsindədir.

2. MİLLİ KONTEKST

2.1 Siyasət konteksti

Azərbaycanın əsas ticarət tərəfdaşı və ən böyük xarici investoru Aİ-dir. Azərbaycan-Avropa İttifaqı münasibətləri 1999-cu ildən qüvvədə olan Aİ-Azərbaycan Tərəfdaşlıq və Əməkdaşlıq Sazişi vasitəsilə həyata keçirilir. 2017-ci ildə yenidən işlənmiş saziş üzrə müzakirələr aparılıb.

Lakin son vaxtlar Azərbaycanla Aİ arasında müəyyən siyasi uzaqlaşma müşahidə olunur ki, bu da təhsil və təlim sahəsində əməkdaşlığa təsir edir.

Bütün Şərq Tərəfdaşlığı ölkələri üçün ümumi olan əməkdaşlığın əsas sütunlarına aşağıdakılar daxildir:

- daha güclü iqtisadiyyat;
- daha güclü idarəetmə, ədalət mühakiməsinə daha yaxşı çıxış və insan hüquqlarının gücləndirilməsi;
- daha güclü cəmiyyət, o cümlədən Erasmus+, gənclər mübadiləsi və vətəndaş cəmiyyətinə dəstək;
- daha yaxşı əlaqə, Azərbaycan üçün xüsusi tədbirlərə Bakı Limanında potensialın artırılmasına dəstək və EU4Energy layihəsi çərçivəsində enerji səmərəliliyinin artırılmasına yönəlmiş təşəbbüslər daxildir.

Azərbaycan Aİ üçün mühüm enerji tərəfdaşıdır və Xəzər dənizinin enerji resurslarının Aİ bazarına çıxarılmasında əsas rol oynayır.

Son illərdə ölkənin iqtisadi artımı əsasən karbohidrogen ehtiyatları hesabına baş verib. Bununla belə, neftin global qiymətinin aşağı düşməsinə cavab olaraq hökumət iqtisadiyyatın diversifikasiyası istiqamətində addımlar atır və onun xammaldan asılılığını azaltmağı hədəfləyir.

Azərbaycanın əhalisi təqribən 10 milyon nəfərdir ki, bunun da böyük hissəsini 15-24 yaşlı gənclər təşkil edir (2023-cü ildə 19,4%), onların yarıdan çoxu şəhərlərdə yaşayır.

ÜDM ilə ölçülən iqtisadi artım 2022-ci ildəki 4,7%-dən 2023-cü ilin birinci yarısında 0,5%-ə və il üçün 1,1%-ə kimi kəskin şəkildə azaldı, bu, əsasən neft hasilatının azalması və qeyri-enerji sektorunda zəif aktivlik (Dünya Bankı, 2024) ilə əlaqədardır.

2022-ci ildə yuxarı orta təhsil üzrə xalis qeydiyyat 80% olmuşdur (2021-ci ildə 88%-dən və 2020-ci ildə 93,7%-dən aşağı). Bundan əlavə, 2022-ci ildə orta təhsil pilləsində (ISCED 3) peşə təhsili tələbələrinin payı 28,7%, 2021-ci ildə isə 37,9% təşkil etmişdir. Bu, 2020-ci ildəki 43,2%-dən 2019-cu ildəki 47,2%-ə qədər azalmışdır.

Ölkədə tələbələrin sayı artmaqdadır və 2023–2024-cü tədris ilində 2,1 milyon nəfərə çatmışdır ki, onların təxminən 1,7 milyonu ümumi təhsildə qeydiyyatda alınmışdır. Rəqəmlərə əsasən, 92 dövlət peşə təhsili müəssisəsində 29 mindən bir qədər çox peşə təhsili tələbəsi, 59 xüsusi orta təhsil müəssisəsində isə 65 640 tələbə təhsil alır. Orta peşə təhsilində iştirak 2020-ci ildə təxminən 12% olmaqla Şərq Tərəfdaşlığı (EaP) regionunda ən aşağı göstəricilərdən biridir, halbuki bu rəqəm Ukraynada təxminən 30%, Moldovada və Belarusiyada¹ isə 40% təşkil edir.

Təhsil və Təlim islahatı

Azərbaycan Respublikasının 2022–2026-cı illər üçün yeni sosial-iqtisadi inkişaf strategiyası çərçivəsində peşə təhsili sektoruna dair beş əsas prioritet müəyyən edilmişdir. Məqsədlər aşağıdakılardır: 1) peşə təhsilinin, o cümlədən ali texniki peşə təhsilinin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi; 2) əlavə yüksək standartlara cavab verən yeni peşə təhsili mərkəzlərinin yaradılması; 3) peşə təhsili kurikulumlarının müvafiq sahə sənayeləri ilə sıx əməkdaşlıq şəraitində hazırlanması; 4) qısamüddətli bacarıq artırma təlim proqramlarının inkişaf etdirilməsi; və 5) uğurlu peşə məktəblərinin mərhələli şəkildə adambaşına maliyyələşmə modelinə keçirilməsi².

Bu beş prioritet 2016-cı ildə qəbul edilmiş Peşə Təhsilinin İnkişafı üzrə Strateji Yol Xəritəsinin 2016–2025-ci illər üçün müəyyən etdiyi məqsədlərlə uyğunluq təşkil edir. Yol xəritəsinin icrası ilə paralel olaraq yeni monitoring və qiymətləndirmə mexanizmləri də formalaşmışdır. Strateji yol xəritəsinin əsas hədəflərindən biri 2020-ci ilə qədər peşə təhsili proqramlarında iştirakın 50% artırılması idi və bu hədəf 2024-cü ildə də çağırış olaraq qalmaqdadır. Digər hədəflərə nəticə əsaslı maliyyələşmə mexanizmlərinin inkişafı, işəgötürənlərin peşə təhsilinə cəlb olunması, sektor əsaslı və əmək bazarına uyğun təlim proqramlarının hazırlanması, peşə hazırlığı proqramlarının böyükölçü üçün açılması, əvvəlki təlim və təcrübənin tanınması, eləcə də Milli Kvalifikasiyalar Çərçivəsinin icrası daxildir.

Yol Xəritəsindən sonra 2016-cı ildə Peşə Təhsili üzrə Dövlət Agentliyi (SAVE) yaradılmış və 2018-ci ildə yeni Peşə Təhsili haqqında Qanun qəbul edilmişdir.

The 2017–2030-cu illər üçün Məşğulluq Strategiyası 2030-cu ilə qədər icrası nəzərdə tutulan 16 hədəf müəyyən etmişdir. Bu hədəflər məşğul olmayan, təhsildə və ya təlimdə iştirak etməyən gənclərin (NEET) sayının azaldılmasını, işsizlik səviyyəsinin aşağı salınmasını, qeyri-formal məşğulluğun azaldılmasını və kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərində məşğulluğun artırılmasını nəzərdə tutur. Bacarıqlar üzrə tələb və təklifin uyğunlaşdırılması üçün Strategiya ilə birlikdə qəbul edilən icra planına təlimlərin miqyasının və keyfiyyətinin artırılmasına, həmçinin əvvəlki bilik və bacarıqların qiymətləndirilməsi və tanınması mexanizmlərinin tətbiqinə yönəlmiş tədbirlər daxil edilmişdir. Strategiya, həmçinin AzNQF tətbiqi ilə bağlı bir neçə normativ-hüquqi sənədin yenilənməsini nəzərdə tuturdu.

Bununla belə, vahid və tam əhatəli xüsusi bir NQF yol xəritəsi mövcud deyil və daha detallı planlaşdırma və idarəetmə mexanizmləri hələ də hazırlanmaqdadır.

2.2 NQF üzrə hüquqi baza

Nazirlər Kabinetinin 18 iyul 2018-ci il tarixli “[Azərbaycan Respublikasının Ömürboyu Təhsil üzrə Milli Kvalifikasiyalar Çərçivəsi](#)” haqqında 311 nömrəli Qərarı AzNQF üçün əsas hüquqi bazanı təmin edir.

¹ European Training Foundation (ETF), *Key policy developments in education, training and employment - Azerbaijan 2024*, Turin 2025.

² 25 Key Performance Indicators for the education sector are available on the website of the Ministry of Science and Education, as part of new new ‘Socio-economic development strategy of the Republic of Azerbaijan for 2022-2026’, <https://edu.gov.az/az/announcements/18722-1>, accessed on 31 October 2024.

Sənəd ümumi müddəaları, AzNQF məqsədlərini, səviyyə təsvirlərini, AzNQF icrasında iştirak edən qurumların səlahiyyətlərini və keyfiyyət təminatı ilə bağlı müddəaları əhatə edir.

AzNQF qəbul edildikdən sonra onun həyata keçirilməsi ilə bağlı və ya dəstəklənməsinə yönəlmiş bir sıra əlavə hüquqi aktlar qəbul edilmişdir:

- 2019-cu ilin dekabr ayında Prezidentin Fərmanı ilə təsdiq edilmiş Təhsildə Keyfiyyət Təminatı Agentliyinin Nizamnaməsi.
- Nazirlər Kabinetinin 2019-cu ilin dekabr ayında qəbul etdiyi Qərarlar: 474 nömrəli "[Peşə və Kvalifikasiya Standartlarının Hazırlanması, Təkmilləşdirilməsi, Təsdiqi, Qeydiyyatı və Müddətinin Uzatılması](#)" və 475 nömrəli "[Bacarıqların İnkişafı üzrə Sektor Komitələri](#)".
- Təhsil Nazirliyinin 2019-cu ilin mart ayında qəbul etdiyi KQ-06 nömrəli Qərarı — "[Peşə təhsili mərhələsində təhsil alanların attestasiya olunması qaydası](#)".
- Nazirlər Kabinetinin 2019-cu ilin mart ayında qəbul etdiyi [85 nömrəli Qərarı](#) — Peşə təhsili üzrə dövlət standartları
- Nazirlər Kabinetinin 2020-ci ilin mart ayında verdiyi sərəncamla təsdiq edilmiş "[Əmək Bazarı və Sosial Müdafiə Məsələləri üzrə Milli Müşahidə Mərkəzi](#)" Nizamnaməsi.
- Nazirlər Kabinetinin 2019-cu ilin iyun ayında qəbul etdiyi qərarla təsdiq edilmiş "[Karyera Məsləhət Xidmətlərinin Göstərilməsi haqqında](#)" 266 nömrəli Əsasnamə karyera məsləhət xidmətlərinin göstərilməsi üçün əsas yaratmış, 2020-ci ilin may ayında qəbul edilmiş digər bir qərar isə [orta məktəblərdə karyera məsləhət xidmətlərini](#) təşkil etmişdir.
- Nazirlər Kabineti 2020-ci ilin avqustunda Azərbaycanda qeyri-formal və qeyri-formal təhsil (VNFIL) sxeminin təsdiqi üçün çərçivəni müəyyən edən qaydalar haqqında 279 nömrəli qərar qəbul edib.
- "Təhsil müəssisələrinin akkreditasiyası Qaydaları" 2020-ci ilin dekabrında təsdiq edilib.
- 2022-ci ilin sentyabrında Elm və Təhsil Nazirliyi (TN) ali təhsil müəssisələri üçün institusional və proqram akkreditasiyası meyarlarını təsdiq edib.
- 2024-cü ilin oktyabrında Elm və Təhsil Nazirliyi (FHN) peşə təhsili müəssisələri üzrə müəssisələrin və proqramların akkreditasiyası meyarlarını təsdiq edib.
- Həm 2009-cu ildə qəbul edilmiş "Təhsil haqqında" Qanun, həm də 2018-ci il tarixli "Peşə təhsili haqqında" Qanunda (201816) AzNQF-ə tətbiq olunan elementlər var; məsələn: nəticələrə əsaslanan kurikulumlar, qeyri-formal və qeyri-rəsmi öyrənmə konsepsiyaları və ömür boyu öyrənmə prinsipi. 2018/17-ci il tarixli "Məşğulluq haqqında" Qanun peşə standartları və onların inkişafında, əlavə təlimlərdə, işçilərin bacarıqlarının qiymətləndirilməsində və peşənin idarə edilməsində həmkarlar ittifaqlarının roluna dair müddəalar təqdim edir.

3. NQF MƏQSƏDLƏR VƏ FUNKSİYALARI

AzNQF-nin əsas məqsədi "təhsil üçün vahid tələblər və təlim nəticələrinə əsaslanan qiymətləndirmə standartları"nın qəbul edilməsi yolu ilə kvalifikasiyaların keyfiyyətini və şəffaflığını artırmaqdır.

Bundan əlavə, AzNQF təhsil və təlim sistemini əmək bazarının və cəmiyyətin tələblərinə uyğunlaşdırmaq, ömürboyu təhsili dəstəkləmək, qeyri-formal və qeyri-formal təhsil vasitəsilə əldə edilmiş sərişələrin tanınmasına imkan yaratmaq üçün bir vasitə kimi nəzərdə tutulub.

AzNQF həmçinin milli və beynəlxalq ixtisasların müqayisəsini asanlaşdırmağa xidmət edir. AzNQF-nin QF-EHEA və EQF ilə uyğunlaşdırılması Azərbaycanda verilən ixtisasların beynəlxalq səviyyədə tanınmasını yaxşılaşdırmaq və ölkənin öyrənənlər və işçi qüvvəsinin milli və beynəlxalq mobilliyini dəstəkləmək məqsədi daşıyır.

Nazirlər Kabineti 2018-ci ildə Ömürboyu Təhsil üzrə Milli İxtisas Çərçivəsini (AzNQF) rəsmi olaraq qəbul etdiyindən NQF-nin əsas məqsəd və funksiyalarına aşağıdakılar daxildir:

- kvalifikasiyaların şəffaflığını və müqayisə olunmasını yaxşılaşdırmaq:
 - bütün növ formal təhsil üzrə, gələcəkdə isə qeyri-formal və informal yollar üzrə kvalifikasiyaların və səviyyələrin vahidləşdirilməsi və aydınlaşdırılması yolu ilə.
 - hər bir kvalifikasiyanın hansı kompetensiyaları əks etdirdiyini öyrənənlərin, işəgötürənlərin və digər maraqlı tərəflərin daha asan başa düşməsi ilə.
- əlçatanlığı, irəliləyişi və ömürboyu təhsili dəstəkləmək:
 - peşə təhsili, ümumi təhsil və ali təhsil arasında daha rahat keçidlərin təmin edilməsi ilə.
 - müxtəlif yaş və təcrübəyə malik şəxslərin çərçivənin uyğun səviyyələrində bacarıqlarını artırmağa və ya yenidən ixtisaslaşmağa təşviq edilməsi ilə.
- qeyri-formal və informal təlimin tanınmasını (VNFIL) mümkün etmək:
 - formal olmayan mühitdə əldə olunan bilik və bacarıqların tanınması və kreditləşdirilməsi üçün qiymətləndirmə standartları və sertifikatlaşdırma strukturu yaratmaqla.
- təhsil və təlimi əmək bazarı ilə daha birbaşa əlaqələndirmək:
 - peşə və kvalifikasiya standartlarının işəgötürənlərlə birlikdə hazırlanması ilə.
 - kvalifikasiyaların mövcud və gələcək əmək bazarı tələblərinə cavab verməsinə nail olmaqla.
- təhsil sektorlarının (məsələn, ali təhsil və peşə təhsili) daha sıx inteqrasiyasını təmin etmək:
 - ümumi, peşə və ali təhsil kvalifikasiyalarının vahid səviyyə əsaslı sistemdə yerləşdirilməsi və sektorlararası koordinasiyanın və uyğunluğun artırılması ilə.
- keyfiyyətin artırılmasına və geniş keyfiyyət təminatı proseslərinə töhfə vermək:
 - tədris, öyrənmə və qiymətləndirmə islahatlarını dəstəkləyən nəticəyə əsaslanan təsvirləri və meyarları müəyyən etməklə.
 - daxili və xarici keyfiyyət təminatı standartları üçün daha aydın çərçivə təqdim etməklə.
- milli və beynəlxalq mobilliyi asanlaşdırmaq:
 - Milli kvalifikasiyaların EQF və ya QF-EHEA kimi beynəlxalq istinad çərçivələri ilə uyğunlaşdırılması və bununla da Azərbaycan kvalifikasiyalarının xaricdə tanınmasına töhfə vermək.

4. SƏVİYYƏLƏR, TƏLİM NƏTİCƏLƏRİ VƏ KVASİFİKALAR

4.1 NQF-in strukturu və səviyyə təsvirləri

Azərbaycan Milli Kvalifikasiyalar Çərçivəsi (AzNQF) 1-ci səviyyədəki ibtidai təhsil kvalifikasiyalarından başlayaraq 8-ci səviyyədəki doktorantura səviyyəsinə qədər ümumilikdə səkkiz səviyyəni əhatə edir.

Səviyyə təsvirlərində üç sahə istifadə olunur:

- Bilik və anlayış.
- Bacarıqlar.
- Muxtariyyət və məsuliyyət.

Səviyyə təsvirləri ömürboyu öyrənmə üçün əsas sərəfşətlərin bəzi elementlərini, məsələn, ana dilində və xarici dildə ünsiyyət, eləcə də riyazi savadlılığı özündə birləşdirir. Səviyyələr ölkənin təhsil sistemindəki əsas formal ixtisaslara uyğunlaşdırılıb.

4.2 NQF-nin əhatə dairəsi və tətbiq sahəsi

NQF ümumi təhsil, peşə təhsili və təlimi, orta ixtisas təhsili (subbakalavr dərəcəsi), ali təhsil və əlavə təhsil (böyük təhsil) üzrə ixtisasları əhatə edir.

Aşağıdakı cədvəl müvafiq ixtisas növləri üzrə ixtisasların hansı səviyyələrdə yerləşdirilə biləcəyini göstərir; məsələn, əlavə təhsil və təlim üzrə ixtisaslar 3-cü və 8-ci səviyyələr arasında yerləşdirilir.

Kvalifikasiyalar həm formal öyrənmə, həm də qeyri-formal və qeyri-rəsmi öyrənmənin tanınması yolu ilə verilə bilər.

Azərbaycan Milli Kvalifikasiyalar Çərçivəsi (AzNQF)

Kvalifikasiya növləri

AzNQF Səviyyələri	Kvalifikasiyalar
Səviyyə 1	İbtidai təhsil ixtisasları və qısamüddətli kurs sertifikatları
Səviyyə 2	Ümumi orta təhsil ixtisasları və qısamüddətli kursların sertifikatları
Səviyyə 3	İlk peşə-ixtisas təhsili və əlavə peşə hazırlığı üzrə ixtisaslar, diplomlar və sertifikatlar
Səviyyə 4	Tam orta təhsil haqqında şəhadətnamə; tam orta təhsilə əsaslanan peşə ixtisasları (diplom); əlavə peşə hazırlığı üçün ixtisaslar (diplomlar və sertifikatlar)
Səviyyə 5	Orta ixtisas təhsili üzrə kvalifikasiyalar (məsələn, sub-bakalavr dərəcəsi) və əlavə peşə hazırlığı üzrə kvalifikasiyalar
Səviyyə 6	Bakalavr dərəcələri və əlavə təhsil və təlim üzrə kvalifikasiyalar
Səviyyə 7	Magistr dərəcələri və əlavə təhsil və təlim üzrə kvalifikasiyalar
Səviyyə 8	Fəlsəfə doktoru, elmlər doktoru dərəcələri və əlavə təhsil və öyrənmə üzrə kvalifikasiyalar. Əlavə təhsil və təlim ixtisasları 3-8 səviyyələri arasında yerləşdirilir.

AzNQF formal təhsil və təlimdən kənarda verilən kvalifikasiyalara da açıqdır. 2018-ci il Qərarında bu nəzərdə tutulur və şərt odur ki, həmin kvalifikasiyalar formal proqramlarla eyni standartlara cavab versin.

NQF qismən kvalifikasiyalar, mikro-kredensiallar, beynəlxalq kvalifikasiyalar, modullar və vahidlər üçün açıqdır. Reyestrdəki 24 kvalifikasiyanın hamısı vahidləşdirilmişdir və nəzəri olaraq qismən kvalifikasiyalar və ya vahidlər kimi verilə bilər. Lakin indiyədək heç biri bu şəkildə verilməmişdir.

4.3 Öyrənmə nəticələrinin və standartların istifadəsi və yenilənməsi

Öyrənmə nəticələri standartların və kvalifikasiyaların hazırlanması, həmçinin qiymətləndirmə və sertifikatlaşdırma proseslərinin əsasını təşkil edir.

2018-ci ildə AzNQF-i təsis edən Qərarın 1.3.6-cı maddəsinə əsasən, çərçivə və onun daxilindəki bütün yeni kvalifikasiyalar öyrənmə nəticələri əsasında tərtib edilməlidir. Bu tələb əsas hüquqi sənədlərdə, xüsusilə 2009-cu il “Təhsil haqqında” Qanunda və 2018-ci il “Peşə təhsili haqqında” Qanunda daha da gücləndirilmişdir və kvalifikasiyaların, kurikulumların və qiymətləndirmənin hazırlanmasında nəticəyönümlü yanaşmanı məcburi edir.

Hazırda Elm və Təhsil Nazirliyi (MoSE) təhsil standartlarını müəyyən edir, Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi (MoLSP) isə kvalifikasiya standartları və peşə standartlarının işlənilməsinə nəzarət edir.

Kvalifikasiya standartları əsas, ümumi və spesifik kompetensiyaları özündə birləşdirir. İndiyədək bir neçə yüz peşə standardı hazırlanmışdır və onlar [ƏƏSMN-in saytında](#) əlçatandır.

2019-cu ilin mart ayında “Peşə təhsili üzrə dövlət standardı” qəbul edilmişdir. Bu standart öyrənənlərin bilik, bacarıq və kompetensiyaları baxımından gözlənilən öyrənmə nəticələrini müəyyən edir. Standart tədris məzmununu, təlimçilərə olan tələbləri, təlim infrastrukturunu və tədris materiallarına dair tələbləri əhatə edir. Standart kurikulumların modul quruluşunu təmin edir və yerli şəraitə uyğunlaşdırılmış ömürboyu təhsil³ səkkiz əsas kompetensiyayı özündə cəmləşdirir.

2020-ci ilin may ayında bakalavr pilləsi üzrə bütün dövlət standartları üçün yeni çərçivə qəbul edilib. Bu çərçivə həmin səviyyədəki bütün ixtisaslar üçün 13 ümumi səriştəni əhatə edir. Universitetlər artıq 60 AKTS həcmində proqramlar müəyyən etmək imkanı əldə edirlər. Dövlət standartları məzunlardan tələb olunan kompetensiyaları, universitetlər isə ayrı-ayrı fənlər üzrə təlim nəticələrini müəyyən edir. Kompetensiyaya əsaslanan yanaşmanın tətbiqi üzrə metodiki tövsiyələr hazırlanmış və bakalavr pilləsi

³ The Council of the European Union adopted a recommendation on key competences for lifelong learning in May 2018: https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/council-recommendation-on-key-competences-for-lifelong-learning_en

üzrə 15 pilot kurikulum yenidən formalaşdırılmışdır. Universitet müəllimləri səriştə əsaslı yanaşmadan daha ardıcıl istifadə etmək üçün təlimlərə ehtiyac duyurlar.

4.4 Kvalifikasiyaların keyfiyyətlə yaradılması

NQF ilə əlaqəli şəkildə kvalifikasiyaların hazırlanması, təsdiqi/tanınması və qiymətləndirilməsi üçün prosedurlar mövcuddur. Xüsusilə:

- peşə və kvalifikasiya standartları. Bu standartlar işəgötürən və peşə nümayəndələrinin təmsil olduğu Sektor Komitələri ilə əməkdaşlıq şəraitində hazırlanır. Bu standartlar yeni və ya yenilənmiş kvalifikasiyaların əsasını təşkil edir.
- təsdiq və ya tanınma: ETN öyrənmə nəticələrinin müvafiq səviyyə təsvirlərinə uyğunluğunu təmin etmək üçün yekun təsdiqləməyə nəzarət edir; bu, müvafiq olaraq ali təhsil üzrə Dövlət Standartları və Proqramı, eləcə də peşə təhsili üzrə Dövlət Standartları əsasında həyata keçirilir.
- qiymətləndirmə mexanizmləri: həm daxili (təhsil təminatçısı səviyyəsində), həm də xarici (Təhsildə Keyfiyyət Təminatı Agentliyi (EQAA) tərəfindən) yoxlamalar proqramların qəbul olunmuş kvalifikasiya standartlarına uyğunluğunu təsdiqləməyə xidmət edir.

Təhsil müəssisələrinin və proqramların akkreditasiyasında keyfiyyət təminatı üçün ümumi çərçivə müxtəlif hüquqi və siyasi sənədlər əsasında tədricən formalaşmışdır. Xüsusilə:

- təhsil müəssisələri üçün akkreditasiya qaydaları həm təminatçı səviyyəsində, həm də proqram səviyyəsində akkreditasiyanı əhatə etməklə NQF prinsiplərinə uyğun şəkildə yenilənmişdir.
- Təhsildə Keyfiyyət Təminatı Agentliyi (EQAA) xarici keyfiyyət təminatına, o cümlədən xarici kvalifikasiyaların tanınmasına və qeyri-formal/informal öyrənmənin tanınmasına (VNFIL) nəzarət etmək səlahiyyəti daşıyır.
- ali təhsil və peşə təhsili üzrə institut və proqram akkreditasiyası meyarları qəbul edilmişdir və bu meyarlar NQF səviyyə təsvirlərinə uyğun nəticəyönlü standartları tələb edir.

Bu mexanizmlər birlikdə faktiki milli keyfiyyət təminatı çərçivəsini təşkil edir və müxtəlif təhsil sektorlarında təlim nəticələri, kənar qiymətləndirmə və maraqlı tərəflərin iştirakı ilə bağlı vahid prinsiplərin tətbiqini təmin edir.

2020-ci ilin dekabr ayında "Təhsil müəssisələrinin akkreditasiyası Qaydaları"nın yeni redaksiyasında təsdiq edilmiş və sənəddə AzNQF-ə istinad edilmişdir. Daha sonra, 2022-ci ilin sentyabrında Elm və Təhsil Nazirliyi ali təhsil müəssisələri üçün müəssisələrin və proqramların, 2024-cü ilin oktyabrında isə peşə təhsili müəssisələrinin akkreditasiyası meyarlarını təsdiq edib.

AzNQF-ə təhsil və təlimlə bağlı meyar və göstəricilərdə istinad edilir. Bütün standartlar təlim nəticələrinə əsaslanır.

Təhsil və Elm Nazirliyi (TN) təhsil sistemində ixtisas və keyfiyyət təminatı üzrə əsas siyasət qurucusu orqanı kimi çıxış edir və bu işin milli qanunvericiliyə və strategiyalara uyğun olmasını təmin edir. Təhsildə Keyfiyyətin Təminatı Agentliyi (QAEA) xarici keyfiyyət təminatını əsasən qurumların və proqramların akkreditasiyası vasitəsilə həyata keçirir. Agentlik xarici kvalifikasiyaları tanıyır və milli ixtisasların müəyyən edilmiş təlim nəticələri üçün meyarlara cavab verməsini təmin edir.

Milli səviyyədə üç dövlət agentliyi təhsil sektorları üzrə keyfiyyət təminatı funksiyalarını həyata keçirmək səlahiyyətinə malikdir:

- ümumtəhsil sahəsində Məktəbəqədər və Ümumi Təhsil üzrə Dövlət Agentliyi (Məktəbəqədər və Ümumi Təhsil üzrə Dövlət Agentliyi) (Məktəbəqədər və Ümumi Təhsil üzrə Dövlət Agentliyi) məktəbəqədər və ümumi təhsilə nəzarət edir, bu səviyyələr üzrə kurikulumların və keyfiyyət standartlarının işlənilib hazırlanması və təsdiqi prosesini əlaqələndirir, məktəblərlə birlikdə ixtisasların milli tələblərə uyğun olmasını təmin edir;

- Peşə təhsili sahəsində Peşə Təhsili üzrə Dövlət Agentliyi (PEŞ) peşə islahatlarını əlaqələndirir, peşə ixtisaslarının milli keyfiyyət standartlarına uyğun olmasını təmin edir. Agentlik proqramların işlənilib hazırlanması, sınaqdan keçirilməsi və təkmilləşdirilməsi üçün peşə təhsili müəssisələri ilə işləyir və provayderlər səviyyəsində daxili keyfiyyət təminatı tədbirləri həyata keçirir;
- Ali Təhsildə Elm və Ali Təhsil üzrə Dövlət Agentliyi (Elm və Ali Təhsil üzrə Dövlət Agentliyi) bakalavriat, magistratura və doktorantura səviyyələrində proqramların hazırlanmasını və təsdiqini əlaqələndirir, bu proqramların müəyyən edilmiş keyfiyyət prinsiplərinə uyğunluğunu, ali təhsil müəssisələrində ixtisasların hazırlanması, qiymətləndirilməsi və verilməsi üçün müəyyən edilmiş standartlara uyğunluğunu təmin edir.

Fərdi peşə və ali təhsil müəssisələri müvafiq milli standartlara və akkreditasiya meyarlarına uyğun olaraq proqramlar hazırlayır, daxili keyfiyyət təminatını həyata keçirir və ixtisaslar verir. Bu qurumlar TKTA (EQAA) və müvafiq dövlət qurumu (PTDA (SAVE) və ya Elm və Ali Təhsil üzrə Dövlət Agentliyi) tərəfindən kənar qiymətləndirməyə tabedir.

Ali təhsildə xarici keyfiyyət təminatına dair təlimatlar hazırlanmış, peşə təhsili və ümumi təhsil üzrə müvafiq təlimatlar hazırlanır. Ali təhsildə özünüqiymətləndirmə hesabatlarının hazırlanmasına dair təlimatlar təsdiq edilib, bir neçə təhsil proqramı üzrə pilot akkreditasiya həyata keçirilib.

Dövlət İmtahan Mərkəzi ümumtəhsil səviyyəsində mərkəzləşdirilmiş qiymətləndirməni, yəni ümumtəhsil məktəbinin sonunda keçirilən yekun qiymətləndirməni təşkil edir və həyata keçirir; ali təhsil müəssisələrinə bakalavriat və magistratura səviyyələrində mərkəzləşdirilmiş qaydada qəbul prosesini də idarə edir.

5. İNSTİTUSİONAL TƏŞKİLATLANMA VƏ MARAQLI TƏRƏFLƏRİN İŞTİRAKI

5.1 NQF üçün idarəetmə və institusional təşkilatlanma

NQF-nin ümumi əlaqələndirilməsini Azərbaycanın Elm və Təhsil Nazirliyi (ETN) həyata keçirir. Çərçivənin gündəlik həyata keçirilməsi ölkənin müvafiq təhsil sektorlarına nəzarət edən üç dövlət orqanına həvalə edilib: Ümumi təhsildə Təhsil və Təlim Nazirliyi (TNTİ), Peşə Təhsili və Tədris Nazirliyi (SAVE) və Ali Təhsil Nazirliyi (SASHE). Bu qurumlar yuxarıda keyfiyyət təminatı bölməsində qeyd edilmişdir.

2021-ci ildə baş vermiş daxili institusional dəyişikliklərdən sonra Elm və Təhsil Nazirliyinin NQF üçün ayrılmış konkret büdcəsi, nə də onun NQF üçün xüsusi şöbəsi və ya xüsusi işçi heyəti yoxdur (bunlar əsasən daha geniş islahatların bir hissəsi idi və birbaşa NQF-yə yönəldilməyib).

NQF-ə əsasən Təhsil Nazirliyi aşağıdakı funksiyalara cavabdehdir:

- keyfiyyət təminatı.
- təhsil standartlarının, kurikulumların və qiymətləndirmə standartlarının hazırlanması.
- milli kvalifikasiyalar reyestrinin hazırlanması və idarə olunması.
- Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi (MoLSPP) ilə əməkdaşlıq çərçivəsində qeyri-formal öyrənmənin tanınması və qiymətləndirilməsi sistemi hazırlanması.

ƏƏSMN NQF-in inkişafında əsas dəstək funksiyasını yerinə yetirir. Nazirlik öz nəzdində fəaliyyət göstərən Əmək Bazarı üzrə Milli Müşahidə Mərkəzi vasitəsilə əmək bazarının təhlilini aparır və bu yolla peşə standartlarının və kvalifikasiya standartlarının hazırlanması üçün məlumat təmin edir, həmçinin bu standartları hazırlayan və işləyib inkişaf etdirən sektor komitələrini yaradır və əlaqələndirir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin yanında Ali Attestasiya Komissiyası fəlsəfə doktoru və elmlər doktoru elmi dərəcələrinin verilməsinə nəzarət edir.

Təhsildə Keyfiyyət Təminatı Agentliyi (EQAA) xarici keyfiyyət təminatı və akkreditasiyanı həyata keçirir ki, bu da NQF-in tətbiqinə birbaşa təsir göstərir.

5.2 Aktorların və maraqlı tərəflərin rol və funksiyaları

“Bacarıqların İnkişafı üzrə Sektor Komitələri” haqqında Əsasnamə peşə və kvalifikasiya standartlarının hazırlanması və təsdiqi prosesinə həmkarlar ittifaqlarının, işəgötürənlərin, işəgötürən birliklərinin və təlim təminatçılarının ƏƏSMN-in rəhbərliyi altında cəlb edilməsini nəzərdə tutur.

Lakin bir məhdudiyyət ondan ibarətdir ki, işəgötürənlər peşə standartlarının hazırlanmasını və ya yenilənməsini tələb edə bilsələr və öz rəylərini bildirsələr də, onlar Komitələrdə səsvermə hüququna malik deyillər – təhsil müəssisələrinin nümayəndələrindən fərqli olaraq. Bu isə yeni kvalifikasiyaların əmək bazarına uyğunluğunu maksimum dərəcədə təmin etməyə bilər.

AzNQF-in idarəetmə mexanizmində diqqətəçarpan boşluqlardan biri onun icrasına nəzarət edən və kvalifikasiya sisteminin islahatlarını milli iqtisadi strategiyalarla əlaqələndirən şura və ya idarəetmə qurumu tipli milli platformanın mövcud olmamasıdır.

6. ƏVVƏL QAZANILMIŞ TƏCRÜBƏNİN TANINMASI VƏ TƏSDİQLƏNMƏSİ

6.1 Qeyri-formal və informal öyrənmənin və öyrənmə yollarının tanınması və təsdiqlənməsi

2020-ci ilin avqustunda qeyri-formal və informal öyrənmənin qiymətləndirilməsi və sertifikatlaşdırılması ilə bağlı qaydalar Nazirlər Kabinetinin Qərarı ilə təsdiq edilmişdir. Bu qərarla TKTA-ya ilk tanınma sxemini həyata keçirmək səlahiyyəti verilmişdir.

Formal təhsil sistemindən kənarda kompetensiyalar əldə edən namizədlər qismən və ya tam kvalifikasiya əldə edə bilirlər.

- Qismən tanınma namizəd müəyyən bir kvalifikasiya üçün tələb olunan öyrənmə nəticələrinin və ya modulların bir qismini yerinə yetirdikdə verilir. Onlar bu kompetensiyaları təsdiqləyən rəsmi sertifikat alırlar və sonradan tam kvalifikasiya üçün tələb olunan digər hissələri də tamamlayaraq prosesi bitirə bilirlər.

Tam tanınma, yəni ilkin peşə təhsili üzrə diplom, namizədin müvafiq kvalifikasiyanı tam əhatə edən bütün öyrənmə nəticələrini nümayiş etdirməsi halında verilir. Bu yolla əldə edilmiş kvalifikasiya formal təhsil yolu ilə verilənlərlə eyni hüquqi statusa malikdir. VNFIL yolu ilə alınmış tam kvalifikasiya diplomu namizədə peşə təhsilinin növbəti pilləsində formal təhsilə davam etmək hüququ verir.

Tanınma mexanizmləri həmçinin müəyyən modullardan azadolma, tam kvalifikasiyaya doğru kreditlərin verilməsi və ya namizədin kompetensiyalarının müvafiq standartlara uyğunluq dərəcəsindən asılı olaraq bütün kvalifikasiyanın verilməsi ilə nəticələne bilər.

Bu hesabat hazırlanarkən 26 peşə ixtisası üzrə VNFIL prosesləri açıq idi. Onlardan altısı 2024-cü ildə əlavə edilmişdir: Avtomobil mühərrikləri yığan ustası, Təhlükəsizlik əməkdaşı, Tikinti ustası, Katib, Kompüter operatoru və Çap dizayneri.

2024-cü il ərzində 10 peşə ixtisası üzrə 189 nəfər peşə kvalifikasiyasını təsdiq edən sənəd almışdır ki, bu da 2023-cü illə müqayisədə 10% artım deməkdir.

Formal təhsildən kənar əldə edilmiş bacarıqların tanınması müəyyən peşəkar sektorlarda (məsələn, avtomobil, təhlükəsizlik, tikinti) getdikcə daha çox yayılmış olsa da, tanınmanın bütün sektorlar üzrə tam “normal” və ya eyni dərəcədə geniş şəkildə qəbul edilmiş yol kimi tətbiqi hələ tam şəkildə qurulmamışdır. Bununla belə, daha çox insan VNFIL vasitəsilə müvəffəqiyyətlə uyğunlaşdıqca və məlumatlılıq artdıqca, işəgötürənlər və təhsil təminatçıları arasında tanınmanın qəbulunun artması gözlənilir.

6.2 Kredit sistemləri

2009-cu ildə qəbul edilmiş “Təhsil haqqında” Qanun kreditlərin köçürülməsini nəzərdə tuturdu və 2013-cü ildən ali təhsil və orta ixtisas təhsili (subbakalavr) ixtisasları AKTS-ə uyğun kreditlərlə əlaqələndirilir. Ancaq milli kredit sistemi yoxdur.

Aşağı səviyyəli ixtisasın tamamlanması ümumi təhsil, peşə təhsili və ali təhsil pillələrində yüksək səviyyəli ixtisaslara çıxış üçün ilkin şərtidir. Bundan əlavə, orta ixtisas təhsili və ali təhsil proqramlarına qəbul üçün Dövlət İmtahan Mərkəzi tərəfindən mərkəzləşdirilmiş imtahandan keçmək tələb olunur. Orta ixtisas təhsili müəssisələrinin məzunları bu mərkəzləşdirilmiş imtahanı vermədən ali təhsil müəssisələrinə qəbul oluna bilərlər.

Peşə məktəbləri işəgötürənin tələbindən və ya Dövlət Məşğulluq Agentliyi ilə PTDA (SAVE) arasındakı müqavilələrdən asılı olaraq ilin istənilən vaxtında başlaya bilən altı aya qədər davam edən qısamüddətli kurslar təklif edə bilər. Şagirdlərin şaquli və üfüqi hərəkətliyi dəstəkləyən və peşə təhsili proqramları, yaşlıların təhsili, kolleclər və ali təhsil arasında əlaqəni gücləndirən sistemə ehtiyac var.

2019-cu ildə Nazirlər Kabineti subbakalavr ixtisası olan kollec məzunlarına qəbul imtahanı vermədən bakalavriat proqramlarına daxil olmaq imkanı verən əsasnamələri təsdiq edib. Bu qaydalara əsaslanaraq, NQF texniki yardım layihəsi kredit transferinin sınaqdan keçirilməsi üçün metodologiya təklif etmişdir.

6.3 Ömür boyu öyrənmənin təşviqi

NQF fərdlərə nailiyyətlərin, eləcə də qeyri-formal və qeyri-rəsmi öyrənmənin tanınmasını asanlaşdırmaqla karyeralarının müxtəlif mərhələlərində təhsilə daxil ola və ya geri qayıda bildiklərini qismən nümayiş etdirir. İctimai məlumatlılıq artdıqca, daha çox böyüklərin, xüsusən də qeyri-formal təhsilin tanınması kimi təşəbbüslər vasitəsilə ixtisas artırmaq və ya yenidən ixtisaslaşma imkanlarından istifadə edəcəyi gözlənilir. Bu, AzNQF-ni ömürboyu öyrənmənin mühüm hərəkətverici qüvvəsi kimi gücləndirir.

7. NQF-NİN TƏTBİQİ VƏ TƏSİRİ

7.1. İcra mərhələsi

- AzNQF aktivləşmə prosesindədir.
- AzNQF-nin tətbiqi, xüsusilə peşə təhsili və təlimi (PTT) sahəsində formal ixtisasların şəffaflığını tədricən artırmışdır. Bu, vasitəsilə baş verdi:
- müxtəlif NQF səviyyələrində proqramları təsnif etməklə – bu, orta ixtisas təhsili, ali texniki peşə təhsili, texniki peşə təhsili və ilk peşə-ixtisas təhsilinin ümumi sistemə necə uyğunlaşdığını daha aydın göstərir.
- uzunmüddətli perspektivdə beynəlxalq müqayisəliliyi artırmaq üçün EQF ilə daha güclü uyğunlaşma üçün zəmin hazırlamaqla.

7.2 RQF/NQF səviyyələrinin göstəricisi

NQF səviyyələri hələ sertifikatlarda, diplomlarda və digər ixtisas sənədlərində göstərilmir. AzNQF səviyyələrinin sertifikat və diplomlara daxil edilməsi prosedurları hələ hazırlanmayıb.

7.3 NQF haqqında məlumat

AzNQF veb-saytı çərçivənin məqsəd və funksiyaları haqqında faydalı məlumatlar təqdim edir, reklam materiallarını və TKTA (EQAA) tərəfindən həyata keçirilən tanınma sxeminə keçidi ehtiva edir.

Daha geniş kommunikasiya strategiyası yoxdur.

7.4 Kvalifikasiyalara dair verilənlər bazası və reyestrlər

AzNQF üçün hələ ki, rəsmi reyestr yoxdur. Aİ tərəfindən maliyyələşdirilən NQF layihəsi çərçivəsində 2020-ci ildə hazırlanmış yalnız bir reyestr mövcuddur. Bu reyestrə peşə təhsili, ali təhsil, orta ixtisas təhsili və yaşlıların təhsili (yenidən hazırlanma) üzrə 24 nəticəyönümlü ixtisas daxildir. Reyestr 2021-ci ilin yanvar ayından yenilənməyib.

Həm formal, həm də qeyri-formal ixtisasların reyestrə daxil edilməsi prosedurları hələ qəbul edilməyib. NQF layihəsi daxil edilmə meyarlarını müəyyən edən konsepsiya sənədinin hazırlanmasını dəstəklədi, lakin bu sənəd hələ yekunlaşdırılmayıb və ya təsdiqlənməyib.

Uzunmüddətli perspektivdə reyestri hansı qurumun idarə edəcəyi də bəlli deyil. Reyestr hazırda Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi (ƏƏSMN) tərəfindən idarə olunan peşə standartları bazası ilə əlaqələndirilməlidir.

Kvalifikasiya reyestri üçün yaradılmış veb-sayt Aİ tərəfindən dəstəklənən “AzNQF-ə dəstək” layihəsi çərçivəsində qurulmuşdu, lakin layihə başa çatandan sonra yenilənməyib.

Reyestrdəki kvalifikasiyalar Azərbaycan dilindədir.

7.5 Xarici kvalifikasiyaların tanınmasında NQF-dən istifadə

Azərbaycan Avropa Regionunda Ali Təhsil Kvalifikasiyalarının Tanınması haqqında Lissabon Konvensiyasını imzalayıb.

Xarici akademik kvalifikasiyaların tanınması 2023-cü ildə qəbul edilmiş “Xarici ölkələrdən ali təhsil üzrə ixtisasların tanınması Qaydaları”na uyğun olaraq həyata keçirilir. Qaydalar akademik tanınma baxımından AzNQF-ə aiddir; yəni “müvafiq ixtisas üzrə təlim nəticələrinin Azərbaycan Respublikasında müvafiq ixtisaslar (təhsil proqramları) üzrə nəzərdə tutulmuş təlim nəticələrinə və AzNQF-də ixtisasların səviyyə təsvirlərinə uyğunluğu”.

7.6 Karyera rəhbərliyi və məsləhətləri

NQF layihəsinin dəstəyi ilə tövsiyyələr və icra planı ilə karyera rəhbərliyi üzrə konsepsiya sənədi hazırlanmışdır. Ümumi təhsil və peşə təhsili məktəblərində peşəyönümü xidmətlərinin tətbiqi yaxın gələcəkdə Aİ tərəfindən maliyyələşdirilən layihələr vasitəsilə daha da dəstəklənəcək.

7.7 NQF haqqında məlumatlılıq və istifadə

Mövcud sübutlara və Aİ-nin son layihələrindən əldə edilən hesabatlara əsasən, NQF haqqında məlumatlılıq hələ də siyasət hazırlayan dairələrdən kənarda məhduddur. NQF konsepsiyası və onun

ümumi üstünlükləri təhsil müəssisələri, bəzi peşə təhsili müəssisələri və xüsusən də peşə standartlarının hazırlanması ilə məşğul olan iri işəgötürənlər tərəfindən daha yaxşı başa düşülür. Bununla belə, öyrənənlərin əksəriyyəti üçün daha geniş işəgötürənlər icması və daha kiçik təlim təminatçıları, NQF-nin biliyi və praktiki istifadəsi hələ də nisbətən aşağıdır.

NQF-in tətbiq etdiyi daha aydın kvalifikasiya səviyyələri və öyrənmə nəticələrinə daha güclü diqqət həm iş axtaranlar, həm də işəgötürənlər üçün konkret bacarıqları uyğun işlərlə əlaqələndirməyi asanlaşdırır və bununla da məşğulluğu təşviq edir.

Məsələn, qeyri-formal və informal öyrənmənin tanınması (yalnız 2024-cü ildə 189 şəxsin peşə kvalifikasiyası üzrə sertifikat alması) NQF-ə uyğunlaşdırılmış proseslərin daha çox insanın əmək bazarına uyğun bacarıqlara sahib olmasına necə kömək etdiyini göstərir.

AzNQF həmçinin təhsil təminatçıları ilə əmək bazarı arasında əlaqələrin gücləndirilməsinə öz töhfəsini verir, çünki peşə standartlarının və ixtisaslarının hazırlanması işəgötürənlərin nümayəndələri ilə məsləhətləşməni tələb edir. Xüsusilə, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən təşkil edilən Sektor Komitələri proqram məzmununun və təlim nəticələrinin real bacarıq tələblərinə uyğunlaşdırılmasını təmin etmək üçün sənaye ekspertlərini və təhsil müəssisələrini birləşdirən mühüm mexanizm kimi meydana çıxmışdır.

Bu, xüsusilə peşə təhsilində daha məqsədyönlü kurikulum və qiymətləndirmə islahatlarına və kvalifikasiyaların işəgötürənlərin ehtiyaclarına daha çevik uyğunlaşmasına səbəb olmuşdur. Bu, təhsil proqramları ilə əmək bazarının tələbləri arasında daha güclü uyğunlaşma, dövlət orqanları, işəgötürənlər və təhsil təminatçıları arasında daha müntəzəm məsləhətləşmələr və ixtisasların inkişafı və keyfiyyətin təminatı üçün ortaqlar məsuliyyət mədəniyyəti ilə nəticələndi.

7.8 NQF-in monitorinqi və qiymətləndirilməsi

NQF-in təsirinə dair hər hansı qiymətləndirmə hələ həyata keçirilməmişdir.

7.9 NQF-in təsiri

AzNQF keyfiyyət standartlarının ardıcıl, nəticəyönlü meyarlara əsaslanmasını tələb etməklə keyfiyyət standartlarını tədricən yüksəldir. Bu yaxınlarda peşə təhsili və ali təhsil üçün yeni akkreditasiya meyarlarının tətbiqi NQF səviyyəsinin təsvirlərinə əsaslanır. Peşə təhsili sahəsində təhsil təminatçılarından öz proqramlarını həm daxili keyfiyyət prosedurlarını, həm də kənar auditləri məlumatlandırır NQF standartlarına uyğunlaşdırmaları gözlənilir. Oxşar yanaşma ali təhsildə də tətbiq olunmağa başlanmışdır: akkreditasiya meyarları akademik proqramların aydın şəkildə müəyyən edilmiş və ölçülə bilən təlim nəticələrini nümayiş etdirməsini təmin etmək üçün NQF prinsiplərinə istinad edir.

NQF-nin kvalifikasiyaların bilik, bacarıq və müstəqillik/məsuliyyət təsvirləri ilə ifadə edilməsi tələbi təhsilin bütün səviyyələrini, xüsusən də peşə təhsilini təlim nəticələrinə əsaslanan yanaşmanı qəbul etməyə təşviq etmişdir. İlk və texniki peşə təhsili və təlimində provayderlər kurikulumları və qiymətləndirməni biliyə əsaslanan məzmunla əlaqəli əsaslı məzmunla keçirərək yol göstərmişlər. Ali və orta təhsildə bu keçid hələ ilkin mərhələdədir, lakin NQF ilə uyğunlaşma universitetləri və kollecləri daha aydın, nəticələrə əsaslanan kurikulumlar hazırlamağa həvəsləndirir. Ümumilikdə, çərçivə yalnız daxiletmə və məzmunla əsaslanan modellərdən öyrənən mərkəzli təcrübəyə keçidi sürətləndirir.

AzNQF-də nəticəyə əsaslanan meyarlar və səviyyə təsvirlərinə keçid Azərbaycan təhsil sistemində, xüsusilə peşə təhsilində, daha geniş islahatlar dalğasına təkan vermişdir. PTDA (SAVE) modul əsaslı kurikulumlara daha çox diqqət ayırmış və peşə təhsili üzrə bütün kurikulumları yeniləmişdir.

AzNQF-də bacarıqların konkret öyrənmə nəticələri ilə əlaqələndirilməsinə verilən önəm əmək bazarında ödənilməmiş tələblərin üzə çıxarılmasına və mövcud kvalifikasiyalar təklifindəki boşluqların müəyyənləşdirilməsinə kömək edir. Xüsusilə, ortaya çıxan bacarıq tələblərini səsləndirən işəgötürənlərlə aparılan məsləhətləşmələr, xüsusən peşə sahələrində, yeni nəticəyönlü

kvalifikasiyaların yaradılmasına səbəb olmuşdur. Nəticədə, aidiyyəti qurumlar artıq əvvəl mövcud olmayan sahələrdə proqramları daha sistemli şəkildə yeniləyir və ya yeni proqramlar hazırlayırlar.

8.REGIONAL ÇƏRÇİVƏLƏRƏ/DİGƏR ÇƏRÇİVƏLƏRƏ ARAYIŞ

8.1 Regional çərçivələrə istinad

AzNQF onu Avropa Kvalifikasiyalar Çərçivəsinə (AQF) və Ali Təhsil üçün Boloniya Prosesi Kvalifikasiyalar Çərçivəsinə (QF-EHEA) uyğunlaşdırmaq məqsədi ilə hazırlanmışdır.

Azərbaycan 2005-ci ildən Boloniya prosesinin tamhüquqlu üzvüdür ki, bu da öz növbəsində ali təhsildə bir sıra islahatların aparılmasına təkan verib; məsələn, 2009-cu ildə qəbul edilmiş “Təhsil haqqında” Qanun Avropa Kredit Transferi və Yığım Sistemini (AKTS) hüquqi səviyyəyə gətirdi.

AzNQF hələ QF-EHEA-da öz təsdiqləmə prosedurundan keçməmişdir.

8.2 Beynəlxalq əməkdaşlıq

TKTA (EQAA) ENIC-NARIC şəbəkəsinin üzvüdür və Ali Təhsildə Keyfiyyət Təminatı üzrə Avropa Assosiasiyasında (ENQA) müşahidəçi statusuna malikdir.

Azərbaycan Avropa Ali Təhsildə Keyfiyyətin Təminatı Reyestrinin (EQAR) üzvüdür.

Azərbaycan universitetlərinin tələbələri və akademik heyəti Aİ-nin Erasmus+ mübadilə proqramında iştirak edir. 2015-2019-cu illər arasında 1600-dən çox azərbaycanlı tələbə və akademik heyət Avropada təhsil alıb və ya dərs deyib, 800-dən çox avropalı isə Erasmus+ mobillik proqramları çərçivəsində Azərbaycana səfər edib.

2020-ci ildə Azərbaycan gənclər üçün beynəlxalq bacarıq müsabiqələri təşkil edən və dünyada peşə bacarıqlarının inkişafını təşviq edən WorldSkills Assosiasiyasına qoşulmuşdur.

Avropa İttifaqı, GIZ, UNDP, British Council və Koreya Hökuməti Azərbaycanda peşə təhsili (VET) sahəsində fəallıq göstərirlər. Bununla belə, BMT tərəfdən, BMTİP (Peşə təhsili sahəsində fəaliyyəti Aİ tərəfindən maliyyələşdirilən) və UNICEF-in Azərbaycandakı fəaliyyətinə hökumətin qərarı ilə tezliklə xitam veriləcək.

2017-2020-ci illər ərzində Aİ Azərbaycanın təhsil sektoruna 19 milyon avro dəyərində ümumi layihə paketi ilə dəstək verib. Bu paketə aşağıdakı texniki yardım layihələri daxildir: Azərbaycanda peşə təhsilinə dəstək, Azərbaycanda Milli Kvalifikasiya Çərçivəsinin həyata keçirilməsinə dəstək, İşçi qüvvəsinin planlaşdırılmasına və bacarıqların gözlənilməsinə dəstək (əmək bazarı müşahidəxanası), həmçinin “Azərbaycanda ali təhsil sisteminin gücləndirilməsinə dəstək” Tvinning layihəsi.

Aşağıdakı Aİ layihələri AzNQF-in inkişafını dəstəkləmişdir:

- Təhsildə Keyfiyyətin Təminatı Agentliyinin İnstitusional Potensialının Gücləndirilməsi, 2022–2024. Bu layihə Azərbaycanda təhsil üçün hərtərəfli keyfiyyət təminatı çərçivəsinin yaradılmasına yönəlmişdi. Layihə peşə təhsili, orta ixtisas təhsili və ümumi təhsil müəssisələri üçün yeni akkreditasiya meyarlarının hazırlanması və sınaqdan keçirilməsi sahəsində milli səyləri dəstəkləmişdir.

Layihə həmçinin əvvəlki öyrənmənin tanınması, xarici kvalifikasiyaların tanınması və daxili/xarici KT üzrə qaydaların təkmilləşdirilməsinə töhfə vermiş, ölkənin ümumi təhsil keyfiyyətinin təminatı sistemində mühüm irəliləyişlər üçün zəmin yaratmışdır.

- Elm və Təhsil Nazirliyinə NQF-in 5-ci səviyyə kvalifikasiyalarının daha da inkişaf etdirilməsi və Azərbaycanda təhsil sisteminin dayanıqlılığının gücləndirilməsi sahəsində dəstək, 2023–2025.

Bu təşəbbüs NQF-in 5-ci səviyyə kvalifikasiyalarının möhkəmləndirilməsinə və daha geniş təhsil sisteminin çevikliyinin artırılmasına fokuslanır. Kvalifikasiyaların əmək bazarında formalaşan yeni tələblərə daha sıx uyğunlaşdırılması yolu ilə layihə peşə proqramlarının keyfiyyətini və aktuallığını yüksəltməyi, institusional potensialı gücləndirməyi və Azərbaycan təhsil sisteminin gələcək çağırışlara davamlı və adaptiv qalmasını təmin etməyi hədəfləyir.

- Azərbaycanda peşə təhsili və təlimində keyfiyyət təminatı və kredit transferi üzrə potensialın gücləndirilməsi, 2023–2025.

Bu layihə peşə təhsili üçün müasir keyfiyyət təminatı çərçivəsinə ehtiyacın ödənilməsinə və işlək kredit sistemi tətbiqi üçün yol xəritəsinin hazırlanmasına yönəlmişdir. Onun əsas nəticələri sırasında peşə təhsili təminatçıları üçün təkmilləşdirilmiş KT mexanizmləri, akkreditasiya proseslərinin pilot sınaqları, eləcə də kreditlərin yığılması və transferi üzrə yeni qaydalar vardır. Bu əsas islahatlar müxtəlif təhsil və təlim növləri arasında tələbə mobilliyini və öyrənmə nəticələrinin tanınmasını asanlaşdırır.

Bundan əlavə, Aİ-nin Azərbaycandakı Nümayəndəliyi 2021-ci ildən etibarən kvalifikasiya sistemi islahatına aid aşağıdakı layihələri dəstəkləmişdir:

- Peşə təhsilində keyfiyyət təminatı və kredit transferi üzrə potensialın gücləndirilməsi.
- Azərbaycanda Təhsildə Keyfiyyətin Təminatı Agentliyinin institusional potensialının gücləndirilməsi.
- UNDP-yə birbaşa qrant əsasında həyata keçirilən VET4FUTURE layihəsi.
- NQF-in 5-ci səviyyə kvalifikasiyalarının daha da inkişaf etdirilməsi və Azərbaycan təhsil sisteminin dayanıqlılığının gücləndirilməsi sahəsində Təhsil Nazirliyinə dəstək.

9. YEKUN MÜLAHİZƏLƏR VƏ PLANLAR

AzNQF həm dövlətin onu siyasət gündəmində yüksək tutmaq istəyindən, həm də beynəlxalq tərəfdaşların, xüsusən də Aİ-nin davamlı dəstəyindən faydalanmışdır. Avropa siyasətləri və alətləri, xüsusən də EQF və Bolonya kvalifikasiyalar çərçivəsi güclü təsir göstərmişdir.

Çərçivənin indiyədək irəliləyişində üç mühüm amili qeyd etmək olar.

Birincisi, işəgötürənləri və digər maraqlı tərəfləri cəlb edən Sektor Komitələrinin yaradılmasıdır. Peşə ixtisaslarının əmək bazarına uyğunluğu üçün zəruri olan peşə standartları bu Komitələrin məntiqi və konkret nəticəsidir.

İkincisi, yaranan keyfiyyət təminatı mədəniyyətidir. EQAA kimi agentliklərin nəzarəti altında həyata keçirilən yeni akkreditasiya meyarları təhsil təminatçılarını diqqəti öyrənmə nəticələrinə və şəffaf qiymətləndirməyə yönəltməyə məcbur etmişdir. Bu da öz növbəsində AzNQF-nin institusional və proqram səviyyəsində aktuallığını daha da artırır.

Üçüncüsü, VNFIL haqqında daha çox məlumat verilir. VNFIL kvalifikasiyalarının tənzimlənməsi, eləcə də ictimai inkişaf AzNQF-nin tanınmasını artırır. Bu yanaşma daha çevik öyrənmə trayektoriyalarına imkan verir və AzNQF-nin ömürboyu öyrənmə potensialını vurğulayır.

Bununla yanaşı, tətbiqetmədə bir sıra aydın çətinliklər qalmaqdadır.

- Birinci problem sistem səviyyəsində zəif koordinasiya. Mərkəzləşdirilmiş istiqamətləndirmə kifayət qədər güclü deyil. Funksiyalar üç dövlət təhsil agentliyi arasında bölünüb və Nazirlik daha geniş AzNQF tətbiqi prosesini harmonizasiya etmək üçün kifayət qədər insan resursuna malik deyil. Bu parçalanma qərar qəbulu prosesini ləngidə və ümumi ardıcılığı azalda bilər.

İkinci məsələ VNFIL ilə bağlıdır. VNFIL hüquqi aktlarla təmin olunsay da, praktikada yavaş inkişaf edir. Müxtəlif sektorlar üzrə geniş VNFIL sisteminin tam fəaliyyətə keçirilməsi üçün əlavə potensialın gücləndirilməsi və maarifləndirmə tələb olunur.

Başqa bir çətinlik isə fərqli səviyyədədir və konkret bir alətlə – kvalifikasiyalar reyestri ilə əlaqəlidir. Belə bir reyestr mövcuddur, lakin 2021-ci ilin yanvarından bəri ora heç bir yeni kvalifikasiya daxil edilməmişdir. Bütün tanınmış kvalifikasiyaları əhatə edən geniş, istifadəçi üçün rahat platformanın olmaması asan müraciəti çətinləşdirir. Vahid verilənlər bazası olmadan NQF-lərin əsas üstünlüklərindən biri (istifadəçi üçün əlçatanlıq) tam reallaşmır.

Yuxarıdakı iki məqamla bağlı başqa bir məsələ də NQF-dən istifadə barədə ictimai məlumatlılığın hələlik məhdud olmasıdır. Bir çox öyrənən, işəgötürən və kiçik təhsil təminatçıları AzNQF-in praktik faydaları ilə hələ kifayət qədər tanış deyillər. Çərçivənin tanınması genişlənməyə qədər onun karyera qərarlarına istiqamət vermək, işə qəbul təcrübələrini məlumatlandırmaq və ömürboyu təhsili təşviq etmək potensialı tam şəkildə reallaşmayacaq.

Yuxarıdakılara əsasən aşağıdakı prioritetləri müəyyənləşdirmək olar:

- ali təhsil, peşə təhsili və orta ixtisas təhsili müəssisələrinin akkreditasiyasının daha da genişləndirilməsi
- həmçinin, keyfiyyət təminatı sahəsində ümumi təhsil və məktəbəqədər təhsil müəssisələri üçün xarici qiymətləndirmə sisteminin yaradılması
- bütün təhsil sektorlarında kurikulumların öyrənmə nəticələri əsasında yenidən nəzərdən keçirilməsi və müəllimlərin nəticəyönümlü kurikulumlar üzrə təlimi.
- PTDA (SAVE), MÜTDA (SAPGE), EATDA (SASHE) qurumlarının daxili keyfiyyət təminatı sahəsində potensialının gücləndirilməsi
- kreditlərin yığılması və transferi sistemi tətbiq olunmaqla və qeyri-formal və informal öyrənmənin tanınmasının genişləndirilməsi yolu ilə ömürboyu təhsilin və çevik öyrənmə yollarının asanlaşdırılması; xüsusən də qiymətləndirmə üçün müraciətlərin sayının artırılması.
- kvalifikasiya standartları və dövlət təhsil standartları ilə bağlı qaydaların sadələşdirilməsi və bunlara uyğunlaşdırmaq üçün kurikulum hazırlanması üzrə metodiki göstərişlərin yenidən işlənməsi.
- kvalifikasiyalar reyestrinin inkişaf etdirilməsi. Reyestr artıq fəaliyyət göstərir, lakin cəmi 24 kvalifikasiya əhatə edir; bu sayın sürətlə artırılması mümkündür.
- sistemin monitorinqi və nəzərdən keçirilməsi mexanizmlərinin yaradılması və ömürlük rəhbərlik üçün Strateji Planın həyata keçirilməsi.

ABREVIATURALAR

AzNQF	Azərbaycan Milli Kvalifikasiyalar Çərçivəsi
EAP	Şərq Tərəfdaşlığı
ECTS	Avropa Kredit Transferi və Toplama Sistemi
EQAA	Təhsildə Keyfiyyətin Təminatı Agentliyi
EQF	Avropa Kvalifikasiyalar Çərçivəsi
ETF	Avropa Təlim Fondu
EU	Avropa İttifaqı
HE	Ali Təhsil
ISCED	Təhsilin Beynəlxalq Standart Təsnifatı
MoSE	Elm və Təhsil Nazirliyi
MoLSPP	Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi
NEET	Məşğuliyyətdə, təhsildə, təlimdə olmayan gənclər
NQF	Milli Kvalifikasiyalar Çərçivəsi
SAVE	Peşə Təhsili üzrə Dövlət Agentliyi
SAPGE	Məktəbəqədər və Ümumi Təhsil üzrə Dövlət Agentliyi
SASHE	Elm və Ali Təhsil üzrə Dövlət Agentliyi
SSE	Orta İxtisas Təhsili
QF-EHEA	Avropa Ali Təhsil Məkanı üçün Kvalifikasiyalar Çərçivəsi
VET	Peşə təhsili və təlimi
VNFIL	Qeyri-formal və informal öyrənmənin tanınması

İSTİFADƏ OLUNAN MƏNBƏLƏR

Avropa Təlim Fondu (ETF), *Təhsil, təlim və məşğulluq sahəsində əsas siyasət inkişafı – Azərbaycan 2024 | ETF*, Turin 2025. Onlayn mövcuddur: [Təhsil, təlim və məşğulluq sahəsində əsas siyasət inkişafı – Azərbaycan 2024 | ETF](#)

Əlavə məlumat

AzNQF veb saytı və reyestri: www.kvalifikasiya.az

Təhsildə Keyfiyyətin Təminatı Agentliyi: www.tkta.edu.az

Təhsil Nazirliyi: www.edu.gov.az

Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi: www.sosial.gov.az

Peşə Təhsili üzrə Dövlət Agentliyi: www.vet.edu.gov.az

Dövlət İmtahan Mərkəzi: www.dim.gov.az

Dünya Bankının Məlumat Bazası: <https://data.worldbank.org/>